

УДК 376-056.264-053.4

М. О. Московченко
магістрант спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)
К. О. Зелінська-Любченко
кандидат педагогічних наук,
старший викладач
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

КОРЕКЦІЯ ЗАЙКАННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ЛОГОРИТМІКИ

У статті висвітлено особливості подолання зайкання у дітей дошкільного віку, засобами логоритміки. Описані основні типи зайкання та зазначені групи дітей залежно від типу зайкання. Виділені основні завдання та принципи логоритміки.

В статті охарактеризовані особливості преодолення заикання у дітей дошкільного віку, засобами логоритміки. Описані основні типи заикання та зазначені групи дітей в залежності від типу заикання. Виділені основні завдання та принципи логоритміки.

The article highlights features of overcoming stuttering in preschool children, means of logorhythmics. The main types of stuttering and the specified groups of children are described, depending on the type of stuttering. The main tasks and principles of logorhythmics are singled out.

Ключові слова: зайкання, логоритміка, судоми, типи зайкання, корекція, дошкільник, мовлення, порушення.

Ключевые слова: заикание, логоритмика, судороги, типы заикания, коррекция, дошкольник, речь, нарушения.

Key words: stuttering, logorhythmics, convulsions, types of stuttering, correction, preschooler, speech, violations.

Постановка проблеми. Згідно статистики 1-3% всього дорослого населення Землі заїкається. У звичайному уявленні зайкання функціонує як проблема невміння вільно/швидко висловитися. Вважається, що у дітей дошкільного віку 10% мають сповільнену мову, пов'язану з розвитком. Ця кількість зменшується до 4% у віці 10 років [4, с. 8].

Зайкання є складним мовленнєвим порушенням, яке поширене не лише серед дітей, а й дорослих. Складнощі, які виникають при спілкуванні заїкуватих з оточуючими, впливають на деякі зміни особистості у дітей дошкільного та під-

літкового віку. Подолання даного мовленнєвого порушення необхідно почати як можна раніше. Одним із методів подолання зайкання є комплекс логоритмічних вправ, які сприяють нормалізації темпу і ритму мовлення дошкільників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує чимало методів подолання зайкання різної складності та у різному віці. Багато авторів ХХ століття пропонують методики подолання зайкання. Великий внесок у подолання зайкання зробили такі науковці, як Л. Арутюнян, Л. Білякова, Г. Волкова, Н. Власова, Л. Міссуловін, І. Мураховський, Ю. Некрасова, Р. Рау, В. Сільвестров, Н. Тяпугін, Н. Чевельова, А. Ястребова та багато інших. Продовжують досліджувати логоневроз сучасні науковці такі як С. Гордєєва, Т. Іванова, Т. Кваша, В. Кондратенко, А. Кравченко, І. Поварова, І. Сікорський.

У дошкільному віці одним із методів подолання зайкання є застосування логоритміки у роботі із заїкуватими. Вплив логоритміки на дітей із зайканням описували в своїх працях такі науковці як Г. Волкова, С. Гандзюк, В. Екман, Є. Оганєсян, Є. Рау, Ю. Рязцун, Н. Самойленко, В. Черниш, та ін.

Незважаючи на різноманіття методик подолання зайкання та значну кількість досліджень у цій галузі, подальше вивчення цього мовленнєвого порушення є актуальним і в наш час.

Мета статті – висвітлити особливості подолання зайкання у дошкільників, засобами логоритміки.

Виклад основного матеріалу. Зайкання відноситься до порушень темпу і ритму мовлення, зумовлених судомами м'язів мовленнєвого апарату у процесі мовлення. У дитини, яка страждає на зайкання, такі судоми можуть виникати в м'язах язика, губ, дихального апарату, в ділянці голосових зв'язок [4, с. 6-7].

Як зазначає багато авторів, до них відноситься і Т. Іванова та Т. Кваша, зайкання найчастіше виникає в дитячому віці – у період від 3-х до 5-ти років, коли дитина оволодіває фразовим мовленням. У цей період до дитини ставлять високі вимоги, тому вона схильна до помилок. Дітям цього віку хочеться багато що сказати, але їх мовленнєвий апарат не встигає за думкою. Багато дітей долають

цю перепону самостійно, але є такі в яких це не виходить. Це може стати причиною розвитку заїкання. Досить часто батьки не помічають, що в мовленні дитини з'явилися певні зміни: вона по декілька разів повторює перші звуки або склади в словах, чи робить спонтанну зупинку в середині слова чи фрази. Дихання дитини стає коротким, не рівним, переривчастим, у зв'язку з чим їй складно говорити. Зміни відбуваються не тільки в мовленні та диханні дитини, але й у її рухах, дитина стає скованою, напруженою, іноді з'являються мимовільні рухи у ході розмови (скорочення м'язів обличчя, зажмурювання очей, висування язика, нахили головою, покачування тулубом, рухи рук та ніг тощо). Часто у дитини виникають проблеми зі сном. Соромлячись власного порушення діти які мають заїкання часто починають говорити шепітним мовленням або взагалі бояться розмовляти. Щоб як найшвидше допомогти дитині, необхідно вчасно звернутися до спеціаліста.

Виділяють такі основні **типи мовленнєвих судом** при заїканні:

- ✓ Клонічні – повторення переважно початкових звуків або складів (м-м-м-машина, ко-ко-ко-корабель).
- ✓ Тонічні – в момент мовлення настає довготривала пауза, після якої відбувається «вибух повітря» і наступне слово вимовляється з більшим напруженням або дитина протягує перший звук слова (т-трамвай, сссссс-сова).
- ✓ Змішані (клонічно-тонічні, тонічно-клонічні) [6, с. 77].
- ✓ В залежності від місця виникнення судоми виділяють:
  - ✓ Дихальний тип заїкання – порушення нормального ритму та темпу дихання через судоми дихального апарату.
  - ✓ Голосовий – при судамах голосові зв'язки не можуть своєчасно розімкнутися, від чого голос раптом переривається або виникає шепітне мовлення, без участі голосу.
  - ✓ Артикуляційний – при судамах в артикуляційному апараті виникає довготривале, напружене змикання губ, язика, як наслідок у заїкуватого виникає довготривала затримка перед промовлянням необхідного слова або повторення початкового приголосного [6, с. 77].

Вивчення у дітей дошкільного віку симптомокомплексу заїкання, деяких психофізичних особливостей їх онтогенезу дозволяє виділити чотири **групи дітей**:

I група - діти переважно з клонічним або клонічно-тонічним заїканням середнього і високого рівня тяжкості. Збуджені, шумні, відкриті до спілкування - визнанні лідери в різних видах діяльності. Їм символічно вміння використовувати мовлення в різних ситуаціях спілкування. Мовленнєвий дефект вони доповнюють великою руховою активністю в поведінці.

II група - діти із заїканням клонічної форми легкого та середнього рівня тяжкості. Відкриті до спілкування, дисципліновані, зібрані в поведінці. У них відсутні організаторські здібності, хоча із задоволенням вступають в колективні ігри.

III група - діти з тонічним або клонічним заїканням легкого та середнього рівня тяжкості. Нетовариські, нерішучі, загальмовані, самостійно грати не вміють.

IV група - діти з переважним тонічним заїканням високого або середнього рівня тяжкості, які достатньою мірою вплинули на їх мовлення та поведінку. Вони переважно мовчать, сором'язливі, іноді боязливі, загальмовані. Виражені захисні реакції, вони швидко стомлюються [1, с. 8].

Популярним засобом подолання заїкання є комплекс різних прийомів: артикуляційна гімнастика, постановка мовленнєвого дихання, розвиток голосу, навчання плавного злитого мовлення, ігри, заняття з ритміки і ручної праці.

Ритміка (від гр. – рівномірний) – система фізичних вправ під музику. З давнини вона слугувала ефективним лікувальним засобом. Виконання під музику конкретних фізичних вправ (біг, стрибки, танцювальні й імітаційні рухи, ігрові вправи тощо) стимулює пам'ять, увагу, регулює музично-ритмічне й фізичне виховання, нормалізує емоційно-вольові процеси [5, с. 5].

Музична логоритміка – це одночасно музичне виховання та лікування, своєрідна музикотерапія на основі використання слова, музики й руху, що дає змогу швидше усунути мовленнєві пору-

шення в дітей та сприяє соціалізації особистості [5, с. 7].

Логоритміка – це низка вправ, завдань, ігор, що поєднує в собі музику і рухи, музику і слово, музику, слово і рухи. І все це направлення на вирішення корекційних, освітніх, а також оздоровчих задач [5, с. 7].

Метою логоритмічного заняття є подолання мовленнєвого порушення шляхом розвитку, виховання і корегування у дітей із мовленнєвою патологією рухової сфери в поєднанні зі словом та музикою. У результаті наполегливих занять дитини має адаптуватися до умов навколишнього середовища.

Музична логоритміка допомагає розв'язати **такі завдання:**

- ✓ **оздоровлювальні** (розвиток дихання, загальної, дрібної та мімічної моторики, зміцнення кістково-м'язового апарату, навчання правильної постави, ходи, грації рухів);
- ✓ **навчальні** (навчання зосереджувати слухову, зорову, тактильно-вібраційну увагу, перемикатися з однієї діяльності на іншу, розвиток слухової і зорової пам'яті, формування координації рухів, рухової реакції на звукові й зорові подразники, засвоєння елементарних музично-теоретичних знань);
- ✓ **виховні** (сприяння розумовому, моральному, естетичному, трудовому вихованню, розвиток художньо-творчих здібностей, смаків, відчуттів, формування морально-вольових рис, почуття відповідальності, колективізму, волі);
- ✓ **корекційні** (корекція, усунення мовленнєвих порушень, а також порушень психомоторики) [3, с. 15].

Принципи заняття з логоритміки:

- 1) провідна роль музики, ритми;
- 2) наявність мовленнєвого матеріалу та музичного супроводу;
- 3) обумовленість негайного виконання конкретної дії словесними, музично-мовленнєвими та зоровими сигналами;
- 4) висловлювання своєї думки рухами;
- 5) послаблення м'язового напруження;
- 6) розвиток вольової сфери дітей;
- 7) колективність виконання рухів (помилка одного учасника шкодить успішності всього колективу) [7, с. 28-31].

Дослідження Г. Волкової засвідчили, що у дітей раннього віку простежується нерівномірний розвиток рухового аналізатора, які проявляються в різних порушеннях. У дітей 2-4 років простежувалося порушення формування моторних функцій. Розроблена методика ігрової діяльності Г. Волкової має позитивний вплив на поведінку і мовлення дітей із заїканням, дозволяє подолати моторні порушення [2, с. 149-155].

Логоритмічні вправи спрямовані на регуляцію м'язового тону, дрібної моторики, переключення з одного на інший рух, розвиток мовленнєвого дихання, на розвиток словника та розуміння мовлення.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Логоритміка є важливим та актуальним засобом корекції мовленнєвих порушень, зокрема заїкання. Згідно поставлених завдань, логоритмічні вправи допомагають дітям із заїканням: нормалізувати мовленнєве дихання, дрібну та мімічну мускулатуру, а також корегує темп і ритм мовлення. Отже, дослідження впливу занять з логоритміки на дітей із заїканням є актуальним в наш час. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у розробці та експериментальній перевірці ефективності методики корекції заїкання у дітей дошкільного віку засобами логоритміки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Г. А. *Игровая деятельность в устранение заикания у дошкольников: Кн. для логопеда.* / Г. А. Волкова – М. : Просвещение, 1983. – 144 с.
2. Волкова Г. А. *Логопедическая ритмика* / Г. А. Волкова – М. : Просвещение, 1985. – 189 с.
3. Гандзюк С. П. *Весела логоритміка. Методичний посібник* / С. П. Гандзюк – Нетішин, 2009. – 85 с.
4. Іванова Т. І. *Корекція заїкання* / Т. І. Іванова, Т. І. Кваша. – К. : Вид. гр. «Шк. Світ», 2015. – 136 с.
5. Садовенко С. М. *Ти, малий, скажи малому...: музична логоритміка* / С. М. Садовенко. – К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. – 128 с.
6. Рау Е. Ф. *Логопедия* / Е. Ф. Рау, В. А. Синяк. – М. : Просвящение, 1969. – 127 с.
7. Шпирна О. М. *Використання логоритмічних прийомів у корекційній роботі: (початкова школа)* / О. М. Шпирна, М. А. Коваленко // *Логопед: науково-методичний журнал.* – 2012. – №1. – С. 28–31